

מדת בדת

לע"נ הגאון ר' חיים ליב בן רבי
רפאל אלתר שמואלביץ זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 207 פרשת וישב תשפ"ד

בבא קמא לח-מד

הקדימה ד' דורות בישראל עובד ישי דוד ושלמה והצעירה התאחזה עד רחבעם שאמו היתה נעמה העמונית.

שנו בברייתא שאם שור של ישראל נגח שור של כותי פטור, ושור של כותי שנגח של ישראל תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם, ור"מ סובר שאם שור כותי שנגח של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם, ולכאורה ר"מ סובר שכותים הם גירי אריות, ויש להקשות מהמשנה שכל הכתמים שבאים מרקם טהורים שר' יהודה מטמא כי הם גרים והם טועים ומה שבא מבין הנכרים טהור, ואם באו מבין ישראל או כותים לר"מ טמא ולחכמים טהור שלא נחשדו ישראל על כתמיהן משמע שר"מ סובר שכותים הם גרים גמורים, ואמר ר' אבהו שר"מ רק קנסם בממונם שלא יטמעו בהם, ור' זירא מקשה שיש קנס במי שבא על ממזרת נתינה או כותית ור"מ לא קנס שלא יקבלו כדי שלא יטמעו בהם,

דף לט ואב"י מתרץ שישלם קנס שלא ירויח החוטא ואין לומר שיתן לעניים כי זה ממון שאין לו תובעים.

משנה אם שור של פקח נגח שור של חרש שוטה או קטן חייב, אך אם שור של חרש שוטה וקטן נגח שור של פקח פטור ואם נגח שור של חרש שוטה וקטן ב"ד מעמידים להם אפוטרופוס ומעידים להם בפניו, ואם התפקח החרש או שהבריא השוטה והגדיל הקטן לר"מ חזר לתמותו ולר' יוסי הוא בחזקתו, שור האיציטדין שהרג פטור ממיתה שכתוב כי יגח ולא שיגיחוהו.

גמרא שנינו ברישא ששור של חש"ו פטור משמע שלא מעמידים אפוטרופוס לתם לגבות מגופו וקשה שבסיפא נאמר שמעמידים להם אפוטרופוס ומעידים בפניו א"כ מעמידים לתם לגבות מגופו, ורבא מיישב שאם הוחזקו נגחנים מעמידים להם אפוטרופוס ומעידים בפניו לעשותו מועד שכשיגח שוב ישלם מעלייה, ונחלקו בזה, שלר' יוחנן התשלום מעליית יתומים, ולר' יוסי בר חנינא מעליית אפוטרופוס, ויש להקשות שרב יהודה אמר בשם רב אסי שלא נזקקים כלל לנכסי יתומים אלא א"כ אוכלת בהם ריבית ור' יוחנן סובר שגם לשטר שיש בו ריבית או לכתובת אשה משום מזונות וא"כ איך משלמים מעליית יתומים, ויש להפוך שר' יוחנן אמר מעליית האפוטרופוס ור' יוסי בר חנינא

סובר מעליית יתומים, ורבא מקשה שבגלל שיש קושיא בדברי ר' יוחנן עושים את ר' יוסי בר חנינא טועה והרי הוא דיין שיורד לעומק הדין, אלא יש לומר שאין להפוך ור' יוחנן אמר מעליית יתומים שאם נאמר מעליית האפוטרופוס הם ימנעו ולא יתמנו לכך, **עמוד ב** ור' יוסי בר חנינא סובר שבינתיים גובים מעליית אפוטרופוס ואח"כ הם גובים מהיתומים לכשיגדלו.

נחלקו תנאים אם מעמידים אפוטרופוס לתם, ששנינו ששור שהתחרשו או השתטו בעליו או שהלכו למדינת הים יהודה בן נקוסא אמר בשם סומכוס שהוא בתמותו עד שיעידו בו בפני הבעלים, ולחכמים מעמידים להם אפוטרופוס ומעידים להם בפניו וכשהתפקח החרש או הבריא השוטה או שבאו הבעלים ממדינת הים לדעת יהודה בן נקוסא בשם סומכוס הוא חזר לתמותו עד שיעידו בו בפני הבעלים ולר' יוסי הוא בחזקתו, ואין לפרש בדברי סומכוס הרי הוא בתמותו שלא נעשה מועד שהרי כתוב בסיפא שבנתפקח חזר לתמותו משמע שהוא היה מועד, אלא המשמעות שהוא בתמותו שהוא בתמימותו שלא מחסרים ממנו כלומר שלא מעמידים אפוטרופוס לגבות מתם וא"כ לחכמים מעמידים אפוטרופוס לתם לגבות מגופו, ובסיפא נחלקו שלסומכוס כשעובר רשות משתנה מועדותו ולרבנן המועדות לא משתנה.

דף לח אם נאמר שממעטים חיוב בהקדש לגמרי יש לכתוב את המיעוט במועד.

שנו בברייתא שור שלנו שנגח שור של עכו"ם פטור ושל עכו"ם שנגח את שלנו חייב נזק שלם אף בתם, ולכאורה קשה שאם ממעטים מרעהו לגמרי א"כ גם של עכו"ם שנגח של ישראל פטור ואם לא ממעטים מרעהו א"כ גם של ישראל שנגח של עכו"ם חייב, ור' אבהו למד מהפסוק **עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים** שהקב"ה ראה שאפילו ז' מצוות שבני נח קבלו עליהם ולא קיימום והתיר ממונם לישראל, ור' יוחנן למד מהפסוק **הופיע מהר פארן** שמפארן הופיע ממונם לישראל, וכן שנינו בברייתא ששור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור ושל כנעני שנגח של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם, שכתוב **עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים**, ועוד נאמר **הפיע מהר פארן** וצריך פסוק נוסף כי מהפסוק של **ראה ויתר גוים** לומדים כדברי רב מתנה ורב יוסף, שרב מתנה למד מהפסוק שראה הקב"ה שלא קימו בני נח ז' מצוות שלהם הגלה אותם מאדמתם והמלה **ויתר** משמעה גלות כמו שכתוב **לנתר בהן על הארץ** והתרגום הוא לקפצא בהון על ארעא, ורב יוסף למד מהפסוק שהקב"ה ראה שבני נח לא מקיימים את ז' מצוות שלהם והתירם להם ולא כפשוטו שהרי לא יקבלו שכר על מה שלא שמרו, ומר בר רב אבינא אומר שאפילו אם קיימום לא יקבלו עליהם שכר, אך קשה שר"מ אומר שאפילו נכרי שעוסק בתורה הוא ככהן גדול שכתוב **אשר יעשה אותם האדם וחי בהם** וכתוב **אדם** ולא כתוב כהנים לויים וישראלים ללמד שגם נכרי נחשב ככה"ג, ויש לומר שאמנם הוא מקבל שכר אך רק כמי שאינו מצווה ולא כמי שהוא מצווה כדברי ר' חנינא שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה.

מלכות רומי שלחה שני שרים לחכמי ישראל שילמדום את התורה וקראו ושנו ושלוש וכשהלכו הם אמרו שדקדקו בכל התורה והיא אמת מלבד הלכה זו ששור של ישראל שנגח של כנעני פטור ושל כנעני שנגח של ישראל חייב נזק שלם אף בתם, שאם לומדים מרעהו דוקא אף כנעני שנגח של ישראל פטור, ואם רעהו לאו דוקא אף של ישראל שנגח של כנעני חייב אך לא נודיע דבר זה למלכות.

כשנפטרה בתו של רב שמואל בר יהודה אמרו התלמידים לעולא שילכו לנחמו, אמר עולא שהניחום שלהם הוא גידוף שהם אומרים מה אפשר לעשות משמע שאם היה ניתן לעשות היו עושים, ועולא הלך לנחמם לבדו ודרש בפסוק **ויאמר ה' אל משה אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה** וכי עלה בדעתו של משה להלחם בלי רשות אלא שהוא דרש ק"ו שאם התורה צוותה צורך את המדינים והכיתם אותם למרות שהם רק באו לעזור למואב **עמוד ב** ק"ו שיש להלחם במואבים עצמם אמר לו הקב"ה שלא כמו שעולה על דעתך עולה על דעתי אלא יש לי שתי פרידות טובות להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית, ויש ללמוד שאם הקב"ה חס שלא להלחם באומה שלמה בשביל אותם שתי פרידות, א"כ אם היתה בתך כשרה וראויה לצאת ממנה דבר טוב ק"ו שהיתה חיה.

ר' חייא בר אבא אומר בשם ר' יוחנן שהקב"ה לא מקפח שכר כל בריה ואף שכר דיבור נאה, שהבכירה קראה לבנה **מואב** ואמר הקב"ה **אל תצר את מואב ואל תתגר במ** ומשמע שיכולים להשתעבד בהם, אך הצעירה שקראה לבנה **בן עמי** אמר הקב"ה **וקרבת מול בני עמון אל תצורם ואל תתגר במ** שלא משתעבדים בהם כלל.

עוד אמר ר' חייא בר אבא בשם ר' יהושע בן קרחה שיש להקדים לדבר מצוה שבזכות שקדמה הבכירה לצעירה לילה אחד

שנו בברייתא שאם שור חרש שוטה וקטן נגח ר' יעקב משלם חצי נזק, ולכאורה מה עשה ר' יעקב אלא הכוונה שלר' יעקב משלם חצי נזק ולכאורה אם מדובר בתם לכו"ע משלם רק חצי נזק ואם מדובר במועד אם עשו לו שמירה פטור משלם ואם לא עשו לו שמירה צריך לשלם נזק שלם, ורבא אומר שמדובר במועד שעשה לו שמירה פחותה ולא מעולה, וסובר ר' יעקב כר' יהודה שצד תמות במקומה עומדת ולצד מועדות מספיק שמירה פחותה והוא סובר כרבנן שמעמידים אפוטרופוס לגבות מתם, ואביי מקשה שר' יהודה חולק על כך בברייתא שאומרת שאם שור של חרש שוטה וקטן נגח ר' יהודה מחייב ולר' יעקב משלם חצי נזק, ורבא בר עולא אומר שר' יעקב מפרש את מה שמחייב ר' יהודה, ואביי שאמר שר' יהודה חולק יפרש שמדובר במועד שלא שמרו כלל וסובר ר' יעקב כר' יהודה שצד תמות במקומה עומדת ולגבי יתומים סבר ר' יהודה שמעמידים אפוטרופוס לגבות מתם, ור' יעקב סובר שלא מעמידים אפוטרופוס ולכן משלם רק את החצי של מועד, ורב אחא בר אביי שאל את רבינא שלאביי שהם חולקים זה מובן אך לרבא שאמר שלא נחלקו מדוע הוא העמיד במועד שיעמיד בתם,

דף מ ור' יהודה באופן שעשה רק שמירה פחותה ולר"א בן יעקב כשלא עשה שמירה כלל, שר"א בן יעקב סובר שאם שמר אפילו שמירה פחותה בין תם בין מועד פטור, ור' יעקב סובר שמשלם חצי נזק כי מעמידים אפוטרופוס לגבות מתם, ויש לומר שרבא רצה להעמיד שר' יעקב סובר כר' יהודה בשני דברים לענין צד תמות וכן שמעמידים אפוטרופוס, ורבינא אומר שנחלקו רק אם רשות משנה שלר' יהודה אם התפקח חרש והגדיל הקטן הוא נשאר בחזקתו ולר' יעקב הוא חוזר לתמותו.

שנו בברייתא שאפוטרופוסים משלמים מהעלייה ולא משלמים כופר, אמר רב חסדא שזה דעת ר' ישמעאל בן ר' יוחנן בן ברוקה שכופר הוא כפרה ויתומים אינם בני כפרה ששנינו שלת"ק מה שכתוב **ונתן פדיון נפשו** הכוונה דמי ניזק ולר' ישמעאל דמי מזיק, ונחלקו שלת"ק כופר הוא ממון ולר' ישמעאל כופר הוא כפרה, רב פפא סובר שלכו"ע כופר הוא כפרה ונחלקו שלת"ק שמים בניזק ולר' ישמעאל שמים במזיק, ות"ק למד גזירה שוה **יושת עליו** של כופר **מישית עליו בעל האשה** ששם שמים בניזק וכן בכופר שמים בניזק, אך ר' ישמעאל למד מהפסוק **פדיון נפשו** ששמים במזיק עצמו, ות"ק סובר שאמנם זה פדיון נפשו של המזיק אך השומא היא בשל הניזק.

רבא אמר לר"נ שרב אחא בר יעקב הוא אדם גדול, אמר ר"נ שכשיזדמן לידו יביאהו אליו וכשבא אליו אמר ר"נ שאל ממני משהו ושאל אותו שבשור של שני שותפין שהרג איך ישלמו כופר שאם נאמר שכל אחד ישלם כופר שלם הרי התורה אמרה **אם כופר יושת עליו** כופר אחד ולא שנים ואם נאמר שכל אחד ישלם חצי הרי התורה אמרה כופר שלם ולא חצי, ותוך כדי שעיין בכך שאל אותו ממה ששנינו שחייבי ערכין ממשכנים אותם וחייבי חטאות ואשמות לא ממשכנים אותם ומה הדין בחייבי כופר האם זה כפרה וזה כחטאת ואשם שחמורים עליו ואין צורך למשכנו, או שזה דבר שהוא נותן לחבירו ולא לגבוה זה לא חמור עליו וא"כ צריך למשכנו ועוד שכיון שהוא לא חטא אלא ממונו הזיק זה לא חמור עליו ויש למשכנו, אמר ר"נ עזוב אותי כבר נאלמתי בשאלתך הראשונה.

שנו בברייתא שאם שאל שור בחזקת שהוא תם ונמצא שהוא מועד הבעלים משלמים חצי נזק והשואל משלם חצי נזק ואם הועד בבית שואל והחזירו לבעלים הם משלמים חצי נזק כשהזיק והשואל פטור, ויש להקשות מדוע ברישא השואל משלם שהוא יאמר שהוא שאל שור ולא אריה, ורב מבאר שמדובר שהכיר בו שהוא נגחן, ויש להקשות שיאמר לו שהוא שאל תם ולא מועד, ויש לומר שאומר הבעלים שגם כשהוא תם הוא צריך לשלם חצי נזק וזה מה שמשלם עכשיו, ולכאורה יטען השואל שבתם היה משלם רק מגופו, ויש לומר שהבעלים אומר לו שבכ"ז הוא צריך לשלם לו את השור מדין שואל **עמוד ב** ויש להקשות שיטען לו

שאם הוא תם הוא יכול להודות ולהפטר ואף למ"ד שחצי נזק הוא ממון אך הוא טוען שהוא יכל להבריחו לאגם שלא ישתלמו ממנו, אלא יש לומר שמדובר שקדמו ב"ד ותפשוהו אך קשה שבעליו יטען לשואל שגרמת להתפיס את השור בידי מי שאינו יכול לדרון עמם, ויש לומר שאומר השואל שאם הייתי מחזיר לך היו לוקחים אותו ממך, אך קשה שבעליו יטען שלו היית מחזיר לי הייתי מבריחו לאגם, ויש לומר שאומר השואל שכיון שהוא מועד ממילא אתה משלם מהעלייה אך טענה זו היא רק כשיש לו עוד נכסים אך אם נאמר שאין לבעלים עוד נכסים א"כ ודאי גובים מהשור, ויש לומר שאומר השואל כמו שאני משועבד לך אני משועבד לניזק כדברי ר' נתן שהנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מוציאים מזה ונותנים לזה שכתוב **ונתן לאשר אשם לו**.

מה שכתוב בסיפא שאם הועד בבית שואל והחזירו לבעלים והזיק הבעלים משלמים חצי נזק והשואל פטור, ויוצא לפ"ז שבסיפא שחזר לרשות בעליו הרשות משנה את המועדות שלו וברישא רואים להיפך שהרשות לא משנה, ואכן אמר ר' יוחנן שיש לשבור את הברייתא ומי ששנה את הרישא לא שנה את הסיפא, ורבא אומר שאם ברישא אין הרשות משנה א"כ גם בסיפא היא לא משנה והטעם בסיפא שהבעלים משלמים רק חצי נזק כי הוא אומר לשואל אין בכוחך לייעד את שורי, ורב פפא אומר שכמו שבסיפא הרשות משנה כך ברישא והטעם שחייב גם הבעלים כי כל מקום שהוא הולך שם בעליו עליו.

הסתפקו אם שור איצטדין שהרג כשר למזבח רב סובר שהוא כשר שהוא אנוס ושמואל פסל כי נעברה בו עבירה, ויש להקשות ששנינו בברייתא שלומדים מהפסוק **מן הבהמה** למעט רובע ונרבע, **מן הבקר** למעט נעבר, **מן הצאן** למעט מוקצה, ומן הצאן למעט נוגח, ור"ש אומר שאם כתוב נוגח מדוע כתוב נרבע ואם כתוב נרבע מדוע כתוב נוגח, אלא שיש ברובע שאין בנוגח שברובע עשו אונס כרצון ובנוגח לא עשו אונס כרצון, נוגח משלם כופר ורובע אינו משלם כופר, וכתוב להדיא שבנוגח לא עשו אונס כרצון, ולכאורה מדובר גם לגבי קרבן, ויש לדחות שמדובר לגבי מיתה וכך מסתבר שאם נאמר שר"ש דיבר לקרבן מה שייך לומר לא עשה בו אונס כרצון הרי לא כתוב לא אונס ולא רצון אלא ודאי מדובר רק על מיתה.

כתוב בברייתא שברובע לא משלם כופר, ולכאורה אם מדובר שהוא הרג את האשה כשרבעה ודאי יומת שאין חילוק אם הרגה בקרניו או באבר אחר, ואם נאמר שרבע ולא הרג א"כ מה שאינו משלם כופר זה בגלל שלא הרג, ואביי אומר שרבעה ולא הרגה אך ב"ד הרגו את האשה ולכאורה זה כאילו שהוא הרגה,

דף מא קמ"ל שפטור מכופר, ורבא מבאר שמדובר שרבע והרג ובכ"ז זה לא דומה להרג בקרנו כי הוא לא מכוון להרוג אלא להנאת עצמו, ונחלקו אם יש כופר ברגל שדרסה על תינוק שלאביי יש כופר ולרבא אין כופר, וישנה ברייתא כדברי רב ששור האיצטדין פטור כשהמית אך הוא כשר למזבח כי הוא כמעושה.

משנה שור שנגח אדם ומת מועד משלם כופר ותם פטור מכופר אך תם ומועד חייבים מיתה, וכן בבן וכן בבת ואם נגח עבד או אמה משלם ל' סלעים בין שהם שוים ק' מנה בין שהם שוים רק דינר. **גמרא** יש להקשות שאם הרגו את השור כשהיה תם איך הוא נהיה מועד, רבה מבאר שאמדהו לג' בני אדם שרדף אחריהם וברחו, ורב אשי סובר שאומד אינו כלום אלא מדובר שהשור סיכן ג' בני אדם ועדיין לא מתו, ורב זביד מעמיד שהוא הרג שלש בהמות, אך קשה וכי מועד לבהמה נעשה מועד לאדם, ורב שימי בר אשי מעמיד שהוא הרג שלושה גוים, אך קשה וכי מועד לגוים נעשה מועד לישראל, ור"ל מבאר שהוא הרג שלושה בני אדם שהיו טריפה, אך קשה וכי מועד לטריפה נעשה מועד לשלם, ורב פפא מעמיד שהשור הרג וברח לאגם, ורב אחא בר רב איקא מעמיד שהשור הרג בעדים והוזמו ואח"כ הוזמו זוממי זוממין, וזה מובן אם סוברים שצריך לייעד את השור אך אם צריך

לייעד את הבעלים א"כ לא יעשה מועד כך כיוון שהבעלים אומר שהוא לא ידע, ויש לומר שהעדים אומרים שהבעלים היה ליד השור כשהוא הרג, ורבינא מעמיד שהעדים מכירים את בעל השור ולא את השור והם מעידים בו שיש שור נגחן בעדרו והוא צריך לשמור את כל הבקר שלו.

בפסוק נאמר **סקול יסקל השור** וא"כ ממילא הוא נעשה נבילה והיא אסורה באכילה, וא"כ מה שהתורה מוסיפה **ולא יאכל את בשרו** בא ללמד שגם אם שחטו אחר גמר דין בשרו אסור באכילה, ואיסור הנאה לומדים מהפסוק **ובעל השור נקי** וכמו שפירש שמעון בן זומא כאדם שיצא נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה של כלום, אך לכאורה נלמד להיפך שאם שחטו אחר גמר דין בשרו מותר והפסוק **לא יאכל** בא ללמד שאסור בהנאה כדברי ר' אבהו בשם ר"א שכל מקום שנאמר **לא יאכל לא תאכל לא תאכלו** משמע גם איסור הנאה אלא א"כ התורה מפרטת להיתר כמו בנבילה שמוותרת לגר בנתינה ולעכו"ם במכירה, ויש לומר שכ"ז רק אם לומדים איסור אכילה מלא **יאכלו** אך אם לומדים איסור אכילה מהפסוק **סקול יסקל** ומהפסוק **לא יאכל** לאסור בהנאה א"כ קשה שהתורה תכתוב לא יהנה או שיש לכתוב רק **לא יאכל** ומדוע כתוב **את בשרו** אלא בא ללמד אף באופן שעשאו בשר ששחטו בכ"ז אסור, **עמוד ב** ומר זוטרא מקשה שיהיה אסור רק באופן ששחט בצור שעשה כעין סקילה אך אם שחט בסכין לא, ויש לדחות שבתורה לא כתוב שחיטה בסכין שהרי שנינו שהשוחט במגל יד או בצור או בקנה שחיטתו כשירה, אך קשה שאם לומדים איסור הנאה מלא **יאכל** א"כ נקי מיותר, ויש לומר שבא לאסור גם הנאת עורו שלא נאמר שרק בשרו נאסר ועורו מותר, והתנאים שלומדים מנקי כדלקמן הם ילמדו הנאת עורו מהפסוק **את בשרו** את הטפל לבשרו, ומי שלמד עורו מנקי לא למד מאת כמו ששנינו בברייתא ששמעון או נחמיה העמסוני דרש את כל המילים את בתורה וכשהגיע לאת ה' **אלוקיך** פרש מלדרוש אמרו לו תלמידיו מה יהיה עם כל מה שדרשת מאת אמר להן כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי שכר על הפרישה, עד שבא ר"ע ודרש את ה' **אלוקיך תירא** לרבות תלמידי חכמים.

שנו בברייתא שר"א למד מנקי שפטור מחצי כופר, ור"ע אמר לו שהתשלום של תם הוא רק מגופו וא"כ הבא אותו לב"ד ואשלם לך, אמר ר"א שלא דברתי רק באופן שחייב מיתה אלא כשהמית בפני עד אחד או בפני הבעלים אך קשה שבפני הבעלים זה מודה בקנס ופטור, יש לומר שר"א סבר שכופר הוא כפרה והיינו אומרים שישלם על פי עצמו, ובברייתא אחרת שנינו שר"א טען שהוא דיבר בשור שהתכוון להרוג בהמה והרג אדם או שהתכוון למצרי והרג ישראל או שהתכוון לנפל והרג בן קיימא, ורב כהנא אמר בשם רבא שר"א טען קודם שמדובר במתכוון, ורב טביומי אמר בשם רבא שר"א טען קודם שמדובר שהמית בלי חיוב מיתה, והמשל של רב כהנא הוא כצייד השולה דגים מהים, **דף מב** ולקח גדולים ואח"כ לקח קטנים, ורב טביומי אומר משל לצייד שכשצד קטנים ואח"כ גדולים הוא משליך את הקטנים מפני הגדולים.

ר' יוסי הגלילי למד מנקי למעט דמי ולדות ור"ע אמר לו שלומדים את זה ממיעוט אחר בפסוק **כי ינצו אנשים ונגפו אשה** הרה, אנשים ולא שוורים, ורב עולא בר רב אידי מבאר בדעת ר"א שמהפסוק **אנשים** היינו אומרים שממעטים רק שוורים הדומים לאנשים והיינו מועדים אך בתם ישלם דמי ולדות, קמ"ל **נקי** שתם פטור מדמי ולדות, אך לכאורה אין צורך למעט כי לא יתכן שהאזרח נמצא בקרקע והגר עולה עליו שמועד פטור ותם הקל יהיה חייב, ורבא מבאר שהיינו אומרים שממעטים שוורים מועדים כאנשים וכ"ש תמים ואח"כ לומדים מנקי שרק תמים פטורים אך מועדים חייבים, ואביי מקשה שא"כ נדרוש כך גם לגבי בושת שממעטים מאנשים שוורים מועדים כאנשים ונקי מלמד שרק תמים פטורים מבושת ומועדים חייבים בבושת, ואין לומר שאכן בושת חייב בשור מועד שא"כ מדוע אומר ר' יוסי שתם פטור מדמי ולדות ויש לכתוב שפטור מדמי ולדות ובשת,

ואביי ורבא מבארים שסובר ר' יוסי שלא ממעטים מאנשים אלא להיפך שרק באנשים כשאין אסון הם חייבים וכשיש אסון באשה הם פטורים ממזון אך בשוורים חייב גם כשיש אסון ורק מנקי ממעטים שפטור, ורב אדא בר אבהו מקשה שבשור זה לא תלוי אם יש אסון או לא אלא אם יש כוונה או לא, ורב אדא מפרש שרק באנשים כשהתכוונו זה לזה הם נענשים גם כשיש אסון באשה וכשהתכוונו לאשה עצמה הם פטורים אך שוורים נענשים גם כשהתכוונו לאשה עצמה ומנקי לומדים שהם פטורים, וכן הביא רב חגי מהדרום כדברי רב אדא בר אבהו.

ר"ע למד מנקי למעט תם מדמי עבד **עמוד ב** אך קשה שר"ע יטען לעצמו כמו שטען לר"א שממילא תם משתלם מגופו, ורב שמואל בר רב יצחק אומר שניתן להעמיד כששחטו בעליו והיינו אומרים שישלם מהבשר, קמ"ל שכיון שהוא בר קטלא לא משלמים ממנו, ולפ"ז לעיל גם ר"א יכל להעמיד כך ור"ע שאל אותו את השאלה לראות אם יש לו תירוץ טוב יותר, ור"א לא תירץ שקדם ושחטו שעדיף לתרץ שהתכוון להרוג בהמה והרג אדם שהשור אינו בר קטלא והיינו אומרים שחייב, קמ"ל שפטור, אבל באופן שהוא בר קטלא לא צריך פסוק, ואמנם מסיבה זו גם ר"ע לא יתירץ כך, ואמר רב אסי שהוא שמע את זה מאדם גדול שהוא ר' יוסי בר חנינא שהיינו אומרים שכיון שר"ע סובר שתם שחבל באדם משלם נזק שלם והיינו אומרים שישלם גם דמי עבד מהעלייה, קמ"ל הפסוק **נקי מדמי עבד**, ור' זירא מקשה שר"ע שבר את חידושו והוא למד מהפסוק **כמשפט הזה יעשה לו** שמשלם רק מגופו, ורבא מבאר שר"ע אמר שכיון שמחמירים בעבד יותר מבן חורין שכן חורין ששוה סלע מקבל סלע ואילו עבד גם בשוה סלע משלם עליו שלושים וא"כ ישלם מהעלייה, קמ"ל **נקי** שתם פטור, וכן שנינו בברייתא שר"ע **נקי מדמי עבד** שהיינו לומדים מהדין, שחייבו בעבד וחייבו בכך חורין וכמו שבבן חורין יש חילוק בין תם למועד כך נחלק בעבד, אך יש לומר שנחמיר בעבד יותר שהרי משלם עליו שלושים גם כשהוא שוה סלע ואילו בכך חורין כששוה סלע משלם עליו סלע וא"כ נחייב בעבד קמ"ל **נקי מדמי עבד**.

שנו בברייתא שר"ע דרש בפסוק **והמית איש או אשה** שאין לומר שזה בא לחייב על אשה כאיש שהרי כבר למדנו מהפסוק **כי יגח שור את איש או את אשה** אלא בא להקיש אשה לאיש שכמו שבאיש נזקין ליורשיו כך באשה נזקיה ליורשיה, ומשמע שבעלה לא יורש את הנזקין, ולכאורה קשה ששנינו שר"ע למד מהפסוק **יורש אותה** שבעל יורש את אשתו, ור"ל אומר שר"ע דיבר רק על כופר כי התשלום עליו הוא רק לאחר מיתה וא"כ זה נחשב ראוי שהבעל לא נוטל בראוי כמוחזק, ולומדים מהפסוק **והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושט עליו**, אך קשה שגם לגבי נזקין שנינו שאם הכה אשה ויצאו ילדיה נותן המכה נזק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל ואם מת הבעל נותן ליורשיו ואם מתה האשה נותן ליורשיה ואם היתה שפחה והשתחררה,

דף מג או שהיתה גיורת זכה המכה ורואים שהבעל לא יורש את נזקי אשתו ורבה ור"נ מבארים שמדובר בגרושה, אך קשה שנאמר שגם לגרושה יהיה חלק בדמי ולדות, ורב פפא אומר שהתורה זכתה דמי ולדות לבעל ואפילו אם בא עליה בזנות שכתוב בפסוק **כאשר ישית עליו בעל האשה**, אך לכאורה ניתן להעמיד שהבעל לא יורש נזקין בגבו מעות לדעת רבה ולדעת ר"נ כשגבו קרקע שלענין בכור שנוטל רק במוחזק, אמר רבה שאם גבו קרקע יש לו פי שנים ואם גבו מעות לא נוטל פי שנים, ור"נ סובר שאם גבו מעות יש לבכור פי שנים ואם גבו קרקע לא נוטל, ויש לומר שזה לדעת בני מערבא לשיטת רבנן וסוגייתנו היא לרבי שבכור נוטל פי שנים בשבח שזה נקרא כאילו זה גבוי. ר"ל אומר ששור שהמית עבד בלי כוונה פטור מל' שקלים שכתוב **כסף שלושים שקלים יתן לבעליו והשור יסקל** ורק כשהשור בסקילה בעליו משלם ל' של עבד ואם אינו בסקילה הבעלים פטור מל' של עבד.

בהם בין תם למועד, אך יש לפרוך שאין ללמוד קל מחמור להחמיר עליו, ועוד שאיש ואשה חייבים במצוות משא"כ קטנים לכן צריך את הפסוק או בן יגח או בת יגח נגיחה בתם ונגיחה במועד נגיחה למיתה נגיחה לנזקין.

משנה שור שהתחכך בכותל והכותל נפל על האדם או שהתכוון להרוג בהמה והרג אדם או שהתכוון לכנעני והרג ישראל או שהתכוון לנפל והרג בן קיימא פטור. **גמרא** שמואל אומר שפטור רק ממיתה אך חייב כופר ורב סובר שפטור אף מכופר, ולכאורה מה שייך כופר הרי הוא תם, ויש לבאר כדברי רב שהוא מועד ליפול על בני אדם בבורות כך כאן הוא מועד להתחכך בכתלים, אך קשה שא"כ הוא בר קטלא ודוקא בכור ניתן לבאר שנפל בלי כוונה כי הוא ראה ירק על שפת הבור ונפל אך מה שייך לומר במועד להפיל כתלים, ויש לומר שהוא מתחכך בכותל להנאתו וניתן לראות את זה שגם אחר שנפל הכותל הוא ממשיך להתחכך, **עמוד ב** אך לכאורה זה נזק של צרורות ורב כהנא מבאר שהוא הולך יחד עם שברי הכותל, וישנה ברייתא כשמואל ששנינו שיש שחייב במיתה וכופר ויש חייב בכופר ופטור ממיתה ויש חייב במיתה ופטור מכופר ויש פטור ממיתה וכופר, מועד בכוונה חייב במיתה וכופר, מועד בלי כוונה פטור ממיתה וחייב בכופר, תם בכוונה חייב במיתה ופטור מכופר תם בלי כוונה פטור ממיתה ומכופר, וניזקין ללא כוונה לר' יהודה חייב ולר"ש פטור ור' יהודה למד מכופר שכמו שכופר חייב באינו מתכוון כך בנזקין חייב באינו מתכוון ור"ש לומד ממיתה שכמו שמיתה חייב רק בכוונה כך בנזקין חייב רק בכוונה, ור' יהודה לא למד ממיתה שיש ללמוד תשלומין מתשלומין ולא תשלומים ממיתה, ור"ש לא למד מכופר שעדיף ללמוד חיוב השור מחיוב השור ולא מכופר שהיא חיוב של הבעלים.

שנינו במשנה שבהתכוון לבהמה והרג אדם פטור, ומשמע שאם התכוון להרוג את זה והרג את זה חייב וזה לא כדעת ר"ש שסובר שאם התכוון להרוג את זה והרג את זה פטור שכתוב **השור יסקל וגם בעליו יומת**, וכמיתת הבעלים כך מיתת השור וכמו שבבעלים אינו חייב עד שיתכוון לו כך בשור חייב רק כשמתכוון לו, ובבעלים לומדים מהפסוק **וארב לו וקם עליו** שצריך שיתכוון לו ורבנן לומדים מזה כדברי ר' ינאי למעט זורק אבן לתוך קבוצת אנשים, ואין לומר שמדובר באופן שיש ט' כנענים וישראל אחד ביניהם שפטור שזה פשיטא שהולכים אחר הרוב כנענים וגם כשיש ה' כנענים וה' ישראלים פטור שספק נפשות להקל, ויש לומר שמדובר שיש ט' ישראלים וכנעני אחד ביניהם שהוא קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה וספק נפשות להקל.

משנה שור האשה או של יתומים או של אפוטרופוס או של מדבר או של הקדש או של גר שמת ואין לו יורשים חייבים מיתה, ור' יהודה סובה ששור מדבר או של הקדש או של גר שמת ללא יורשים פטורים ממיתה כי אין להם בעלים. **גמרא** כתוב שבע פעמים שור בפרשה לרבות שור אשה ושל יתומים של אפוטרופוס של מדבר של הקדש ושל גר, ור' יהודה סובר ששור מדבר ושל הקדש ושל גר פטור ממיתה כי אין לו בעלים, ורב הונא אומר שר' יהודה פטר גם בנגח ולבסוף הקדיש או הפקיר, וזה מוכח ממה שר' יהודה אמר שור מדבר ושור הגר שמת ללא יורשים ולכאורה זה היינו אך כי אם אין לו יורשים א"כ הוא הפקר, אלא ר' יהודה בא לחדש שגם אם נגח ולבסוף הקדיש או הפקיר השור פטור וכן שנינו להדיא יתר על כן אמר ר' יהודה שאף אם נגח ובסוף הפקיר או הקדיש פטור שכתוב **והועד בבעליו והמית** שצריך שהמיתה והעמדה בדין יהיו שוים בחיוב ולכאורה צריך גם גמר דין שהרי השור יסקל נאמר בגמר דין, ויש לגרוס עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוים באחד.

משנה שור שיוצא להסקל ובעליו הקדישו אינו מוקדש ואם שחטו בשרו אסור ואם הקדישו קודם גמר דין חל ההקדש ואם שחטו בשרו מותר ואם מסרו לשומר חנם ושואל ושומר שכו ושוכר הם נכנסו תחת הבעלים ומועד משלם נזק שלם ותם חצי נזק. **גמרא** אם שור המית קודם גמר דין אם מכרו מכור.

רבה אומר ששור שהמית ללא כוונה בעליו פטור מכופר שכתוב **השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו**, ורק כשהשור בסקילה בעליו משלמים כופר וכשאינו בסקילה הם פטורים מכופר, ואביי מקשה ששנינו שאם הודה שהמית שורו את פלוני או את שורו של פלוני משלם על פי עצמו משמע שמשלם כופר למרות שאין השור בסקילה, ויש לומר שמשלם דמים, אך קשה שכתוב בסיפא שאם אמר המית שורי את עבדו של פלוני אינו משלם על פי עצמו ולכאורה מדוע שלא ישלם את דמי העבד שהפסיד לאדונו, אמר רבה יכלתי לתרץ שברישא מדובר בדמים ולגבי עבד מדובר רק בקנס אך לא אתרץ לך תירוץ דחוק וגם בסיפא מדובר בדמים **עמוד ב** וההבדל הוא שכיון שבן חורין משלם דמים על פי עצמו והיינו במקרה שהעדים אמרו שהשור הרג ולא יודעים אם הוא תם או מועד והבעלים אמר שהוא מועד באופן זה משלם כופר, אך כשאין עדים כלל משלם דמים ואילו בעבד במקרה שידענו רק על פי הבעלים שהוא מועד הוא לא ישלם קנס על פי עצמו, לכן כשאין עדים לא ישלם על פי עצמו.

רב שמואל בר רב יצחק מקשה ששנינו בברייתא שמה שחייב בבן חורין חייב בעבד בין כופר בין מיתה, ולכאורה לא שייך כופר בעבד אלא הכוונה לדמים, ויש אומרים שרב שמואל תירץ לעצמו או שרבה תירץ לו שכונת הברייתא שמה שחייב בבן חורין בכוונה על פי עדים כופר חייב בעבד קנס ואם חייב בבן חורין שלא בכוונה רק דמים בעבד חייב בעבד דמים על פי עדים, ורביא מקשה שא"כ באש שלא בכוונה ישלם דמים, ואין לומר שרביא למד מהמשנה שפטור ששנינו שאם היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב ואם העבד היה כפות והגדי סמוך ונשרף פטור, שהרי ר"ל ביאר במשנה שהצית בגופו של עבד ואומרים קם ליה בדרכה מיניה, אלא מהברייתא שיש חומר באש מבור שאש מועדת לאכול בין דבר הראוי לה בין דבר שאין ראוי לה מה שא"כ בכור, ולא כתוב שבאש שלא בכוונה משלם דמים ובכור פטור, אך יש לדחות שהתנא משייר, ויש לומר שרביא עצמו הסתפק אם באשו שלא בכוונה משלם דמים או לא האם זה נאמר רק בשור שיש כופר בכוונה לכן בלי כוונה ישלם דמים אך באש שאין כופר בכוונה לא יהיה דמים בלי כוונה, או שנאמר שבשור בלי כוונה יש דמים אף שאין כופר וא"כ גם באש אף שאין כופר לא יהיה דמים, ונשאר בתיקו.

רב דימי אמר בשם ר' יוחנן שמהפסוק **אם כופר לומדים** לרבות כופר בלי כוונה ככופר בכוונה, ואביי מקשה שנלמד כך גם לגבי עבד שכתוב **אם** לרבות כשהרג עבד בלי כוונה כמו בכוונה ואין לומר שאכן חייב שהרי ר"ל אמר ששור שהמית עבד בלי כוונה פטור מל' שקלים, אמר רב דימי שאין להקשות מגברא על גברא ואכן רבין אמר להדיא בשם ר' יוחנן שלומדים **מאם עבד** לרבות עבד שלא בכוונה כעבד בכוונה, ולכאורה אם ר"ל לא למד **מאם עבד** לרבות שלא בכוונה א"כ הוא לא ידרוש כך גם **מאם כופר**, ויש לחלק שאמנם הוא לא דרש **מאם עבד** אך הוא דרש **מאם כופר** וההבדל הוא שאם עבד לא כתוב במקום של התשלום ואילו אם כופר כתוב במקום של התשלום.

לומדים מהפסוק **או בן יגח או בת יגח** לחייב על קטנים כגדולים, ולכאורה ניתן ללמוד ממה שחייב באדם באדם וחיוב בשור באדם וכמו שבאדם באדם אין הבדל בין קטנים לגדולים כך בשור באדם לא נחלק בין קטנים לגדולים, ועוד שיש ק"ו שאם באדם באדם לא חייב קטן שהרג כגדול ובכ"ז חייב ההורג קטנים כגדולים,

דף מד שור באדם שחייב גם כשהשור קטן ודאי חייב בהרג קטנים כגדולים, אך יש לפרוך שבאדם באדם חייב בד' דברים ואילו שור פטור בד' דברים לכן יש ללמוד מהפסוק **או בן יגח או בת יגח** לחייב על קטנים כגדולים, וכ"ז במועד, ובתם לכאורה יש ללמוד מהדין שחייב באיש ואשה וחיוב בבן ובבת וכמו שבאיש ואשה אין חילוק בין תם למועד כך בבן ובבת אין חילוק בין תם למועד, ועוד שיש ק"ו שאם באיש ואשה שמשלמים כשהזיקו לא חילקו בין תם למועד בן ובת שפטורים כשהזיקו ודאי לא נחלק